List 26. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 24. junija 1868.

Gospodarske stvari.

Gospodarske skušnje.

* Turško deteljo (esparseto), ktero smo v našem listu že večkrat priporočali, je priporočal fajmošter And. Lindwurm v Hohenwarth-u v gornji Avstriji s tolikim pridom, da so se je njegovi farani čvrsto poprijeli, s tem pa živinorejo tako povzdignili, da poprej revna vas s 95 hišami ima zdaj prav lepo živino pa dobro pognojeno polje. Zemljišča tega kraja so zeló peščena, tedaj malo rodovitna. Turška detelja je tudi tù pokazala svojo moč, da zboljša zemljo, ker zdaj že precej rží pridelajo.

* Obirati perje grozdju, predno zoriti začne, ni dobro, kajti potem ne zorí grozdje hitreje, pa tudi vino ni bolje, kakor nekteri pravijo, mislé, da po obranem perji lože solnce more do grozdov. — Dobroznani časnik „Frauend. Bl.“ svarijo vinorejce, naj nikar grozdom ne obirajo perja.

* Poznati piščeta po jajcu je P. Gamin po triletnih skušnjah naznanil akademiji znanosti v Londonu to-le: Jajce, v kterem je petelinček, ima na tanjem koncu nabrano površino, jajce s putiko pa ima gladko površino.

* Da ne visi trebuh kobilam, ki so imele že več žbet, jim Honoveranci in Meklenburžani, ki se štejejo med najbolj imenitne konjerejce, delajo tako-le: Ko je kobila prvo žebè imela, povežejo jej trebuh s širokim in močnim platnom; to povezo zašijejo skupaj in kobila nosi to povezo 3 do 4 tedne. Nekteri gospodarji jo povežejo vsaki pot, ko je kobila žebe storila. Zato pa tudi v teh deželah ne vidiš vampastih kobil.

* Pomladanski hrošči (kebri) dober gnoj. Po skušnjah naznanjenih v kmetijskem časniku „Würtemberg. Wochenbl. f. L. u. F.“ so se kebri skazali kot posebno dober gnoj. Gnojili so s kebri ječmenu in gnojili so mu tudi s peruškim tičjekom (guano) na enako veliki njivi, in pridelali na njivi

s kebri pognojeni	zrnja 56 odstotkov,	slame 133,	plev 13,
s guanom „	zrnja 40 „	slame 123,	plev 8.

Gospodarske novice.

* Letošnja letina se kaže dozdaj skoro po vsem svetu dobra. Tudi iz Ruskega, zlasti južnega, se slišijo dobre novice; zato cena žitu pada, posebno rží.

* Največi živinski trg je v Chicagu, unkraj atlantskega morja. Amerikanski časniki popisujejo ta trg, ki ima za 220 naših oralov prostora, in na prostoru je vse polno hlevov za živino. Meseca sušca je bilo tam 20.000 goved, 75.000 prešičev in 20.000 ovác na prodaj, in tako je skor zmiraj naprej. V hlevih prav zložno ogleda kupec živino; izbrane živine se kar 30 repov naenkrat na vago dene.

* Prošnjo za varstvo tacih tičev, kteri zobljejo gosenice, in za varstvo tičjih gnjezd je zbornici poslancev izročilo natoroznansko društvo „Kosmos“ na Moravskem. Društvo v tej prošnji povdarja potrebo ostre postave, poduka v šolah in zméno z drugimi vladami, da tudi tako postopajo, in posebno z laško vlado, ker na Laško naši tiči na jesen potujejo, ondi jih pa največ zadavijo.

Stan letošnje sviloreje.

Pozvedeti zanesljivo, kako se obnaša letos sviloreja (židoreja) na Kranjskem, je glavni odbor družbe kmetijske razposlal poddružnicam po deželi sledeče pismo:

Častita poddružnica!

Sviloreja (židoreja) je na Kranjskem že precejšna, in kmetijski družbi, ktera namestuje kmetijstvo naše dežele, je treba, da vé: koliko je je in kakošna da je.

Spodobi se tedaj,

prvič: da spozná možé, kteri se kaj bolj pečajo sè svilorejo, in

drugič: da vé, kako se je obnesla vsako leto.

Častita poddružnica se tedaj lepo prosi, da v svojem okraji med svilorejce razdelí sledeča vprašanja in dobljene odgovore brž ko je mogoče ali saj do 1. dne prihodnjega meseca le-sem pošlje.

Glavni odbor bo potem sprejeta sporočila po naših časnikih na znanje dal in tako tudi marsikomu prodajo svojega pridelka polajšal.

Za gotovo pričakuje podpisani odbor, da mu bode častita poddružnica spolnila to prošnjo.

Vprašanja.

1. Koliko črvičjega semena za svilo (žido) ste dali izvaliti, — kakošne sorte? in od kod ste seme dobili?
2. Kdaj so se črviči začeli valiti? in kdaj (v kolikem času) so se potem zapredli v mešičke (kokone)?
3. Koliko od sto jajčic jih morebiti ni izlezlo, in koliko od sto izvaljenih je morebiti pozneje poginilo?
4. Ali so črviči pocepali po prvi črvičji kugi s črnimi pikami, ali po druzih boleznih?
5. Koliko in kakošne kokone ste pridelali, in ali ste iz pridelanih seme naredili ali pa jih pomorili in za svilo (žido) prodali, in po čim unih lot, teh pa funt? ali po čim jih želite prodati?

Odbor.

Iz državnega zbora.

Železnica med Ljubljano in Trebižem

pred državnim zborom 10. junija.

Poročevalec narodno-gospodarskega zbora je bil poslanec Schlegel. Z gorko besedo zagovarja to železnico, ki se ima stakniti z železnico Rudolfovo, ktera bo kmalu dodelana. Obširno razlaga okoliščine dežele kranjske in posebno krajev gorenskih, skozi ktere ima iti ta železnica, obrtnijstvo njih, kmetijstvo, gozdnarstvo, pa tudi previsoke davke, veliko trpljenje po vkvartiranji vojakov v laški vojski itd. Po vsem tem dokazuje korist in potrebo te železnice za deželo kranjsko, pa tudi važnost njeno o vojskinih časih. Dokazavši, da bo ta železnica merila $13^6/_{10}$ milj (iz Ljubljane do Kranja 4, iz Kranja v Trbiž $9^6/_{10}$), da do Kranja se bo lahko izpeljala, potem pa teže in z večimi stroški, — da bo treba 31 navadnih mostov, 2 zidana mosta (viadukta), 213 presekov, 1 predor (tunel), 7307 ozidja pri bregovih, je stavil v odborovem imenu predlog: naj — namesti 985.000 gold. za eno miljo, kterim vlada hoče po 5 od 100 obresti (činža) zagotoviti — državni zbor dovoli 1 milijon in 200.000 gold. Omenivši še to, da odbor v Ljubljani,*) ki prosi za dovoljenje te železnice, obstaja iz zastopnika deželnega odbora kranjskega, iz kupčijske in obrtnijske zbornice in iz zastopnikov kapitala in inteligencije, dodaja poročevalec še drug predlog, namreč ta: naj se vladi naroči, da požene dodelanje železnice iz Beljaka v Trbiž, s ktero se stakne ljubljanska.

Po stavljenih teh predlogih poprime prvi dr. Klun besedo. Nič novega ni povedal, kar bi se ne bilo že slišalo v sporočilu poročevalcevem, razun tega, da on od te železnice tudi to pričakuje, da se pripelje več „mednarodne“ kulture na Kranjsko. — Noben umen človek ne nasprotuje „mednarodni kulturi“ na pravem mestu, in res je, da so jej na Kranjsko že preširoka vrata odprta, kakor kaže pogled po deželi. Al narodu ne dovoljevati, kar mu pred vsem gré (to je omiko po naravni poti maternega jezika) in med narod siliti tuj jezik, mislé, da čvekanje nekterih tujih besedí je že omika v natoroznanstvu, kmetijstvu, obrtnijstvu itd. — tako „blagó“ imenujejo po vsem svetu „kontrabant“ in naša dolžnost je, da odbijamo kontrabantovanje na vso moč. Radi pustimo dr. Klunu to, da on „dalje in više gleda“ kakor „einzelne Kurzsichtige“, ker je kot kandidat za kranjsko deželno poslanstvo že gledal v sobe dunajskih ministerskih hiš, al tega ne bomo niti njemu niti drugim njegove vere nikdar pritrdili, da „nemški znati“ je isto, kar izobraženemu ali omikanemu biti; ako bi to bilo, bila bi vsaka dunajska branovka ali vsaka dunajska mlekarica omikana! Hvaležni bomo sprejeli vsacega tujca, ki prinese kapital ali inteligencijo v deželo — ali če nam moti in pa bega omiko narodovo na naravni, tedaj najložji poti, in s kapitalom in inteligencijo prinese zdraženost in nemir v deželo in med narod, — taka mednarodnost naj gré na Grintovec svoje kulture sejat!

Za dr. Klunom je govoril poslanec štajarski Lohninger. Začel je s tem, da je rekel, da je letos že preveč novih železnic bilo dovoljenih (250 milj), da se zida Rudolfova, da se mora pričeti železnica med Št. Petrom in Reko itd. Te železnice bojo požrle sila veliko kapitala. Zato obžalujem — pravi — da je ministerstvo ravno zdaj kranjsko železnico nam na mizo položilo. Če se že mora napraviti ta železnica, naj se z manjšimi stroški in saj ne večimi, kakor jih ministerstvo priporoča. Potem poredoma zametuje vse, kar se kranjski železnici na hvalo govorí: vožnja žita iz daljnih krajev ne bo šla čez Ljubljano v gornje kraje; iz Siska čez Ljubljano v Beljak je 41 milj, iz Kaniže čez Marburg v Beljak pa le 37 milj, — Ogri in Hrvati si bojo samí napravili mlinov, da bojo svoje žito mleli in moko namesti žita vozili iz dežele, — nikoli se ne bo iz Trsta čez Ljubljano v Beljak hodilo, ker bo $36^3/_4$ milj daljave, ampak hodilo se bo iz Trsta ali čez Videm, ali Gorico, ali Pontebo itd., ker povsod tù je kraji pot ali za 7 ali celó za 13 milj. Potem je Lohninger prav zaničljivo besedoval o rudninstvu kranjskem, češ, da se le 49763 centov železa pridela na leto in dan, in zavoljo te železarije se vendar ne splača zidati železnice, ker bo fužinarstvu le drveno oglje podražilo. Kladva so dandanašnji že nehala biti; fužine z valjarji zatirujejo dandanes vse male podelavke, ki k večemu še delajo osi, lemeže itd. Tudi tem tedaj ne bo železnica pomagala, a tudi kmetijstvu ne, ker je zemlje tako malo, da na enega človeka komaj hodi le $7^1/_2$ gold. od zemljiščinega pridelka; saj je dr. Toman sam rekel, da se zemljiščin davek na Kranjskem niti za dvanajstinko povikšati ne more. Al se bode potem na Kranjskem več pridelalo, če dobó železnico? Tudi mislim, da zdaj še ni prišel čas, da bi mikalo kapitaliste zarad obrtnije preseliti se na Kranjsko; tudi še ni prišel čas, da bi tujec mirno užival sladkosti krasnih gorenskih krajev (nemškutarček Lohninger bere ljubljanske „Pressine“ pisarije, ki mu strah delajo zarad mirnega vživanja kranjskih lepotij. Naj se tega ne bojí! vsak pošten Nemec, ki ne draži naših ljudí, prav mirno živi pri nas). Konečno sicer Lohninger pravi, da ni nasprotnik nobeni národnosti in da to hoče s tem spričati, da stavi posredovalni predlog, da se ljubljanski železnici za vsako miljo dovoli 1 milijon.

Po Lohningerju je poprijel besedo dr. Toman. Če tudi on, ki je že toliko delal in govoril za železnico, ne bi bil mislil še posebno v zbornici govoriti za-njo, sililo ga je besedovanje Lohningerjevo. Jedro

dr. Tomanovega govora

bilo je to-le: Moj g. predgovornik je rekel, da železnica med Ljubljano in Trbižem ni potrebna; na zadnje pa je vendar rekel, naj se naredí; al iz vsega govora se razvidi, da mu to iz srca ne gré.

Predgovornik je rekel: „saj smo že dosti železnic letos dovolili; saj se jih bode zidalo veliko.“ Al jaz mu na to odgovarjam, da mnogo železnic bi bilo moralo že davno dodelanih biti; o teh tedaj ne gré zdaj več beseda. Ni ne res, da imamo v našem cesarstvu preveč železnic, ampak to je res, da jih imamo premalo gledé na tuje dežele; mi sklepamo s tujimi deželami kupčijske pogodbe v duhu svobodnega trgovstva; one imajo veliko železnic, ki so pomočnice živemu kupčijstvu, mi pa hočemo na počasnih kolah se spušati ž njimi v konkurencijo? Nobenega denarja ne poklada država na bolje obresti kakor na to, da zida železnice, ki so podobne žilam, ktere pretakajo redivno kri obrtnijstvu, kupčijstvu itd. Če smo zarad železnic za druzimi deželami zaostali za 30 let, ne smemo zdaj po polževo za njimi lesti, ampak s hitrimi koraki napredovati.

Gosp. predgovornik obžaluje, da nam visoko ministerstvo kranjsko železnico ponuja. Jaz pa sem v imenu dežele, ktero zastopam in za ktere blagor se moram in

*) V odboru za železnico so sledeči gospodje: V. C. Zupan, predsednik zbornice kupčijske, dr. Lovro Toman, dr. E. Costa, župan kot zastopnik mestnega odbora, dr. J. Bleiweis kot zastopnik deželnega odbora, Fid. Trpinec, predsednik družbe kmetijske, Peter Kozler, Anton Samasa, Gustav Tönies, Jan. Toman, Viktor Ruard, grof H. Thurn.

hočem potegovati zato, da ne pogine, vladi zato prav iz srca hvaležen; njej pa tudi ne bo žal za to niti z ozirom na deželo kranjsko niti z ozirom na vse cesarstvo, posebno iz vojniškega ozira ne. Ta železnica bi bila morala že davno narejena biti; pomislimo le, ako bi ne bilo 1866. l. tako kmalu konec vojske in bi bila mahoma pritisnila laška armada od ene, pruska pa od druge straní, kaj bi bilo z Avstrijo? Zato ministerstvo vojske že več let pritiska na to, naj se naredí ta železnica — braniteljica avstrijskih mej proti Italiji — da se hitro vrže armada naša na vse straní, kjer je brambe treba.

Gosp. predgovornik je rekel, da sicer ne nasprotuje tej železnici, a druge, važnejše naj se naredijo poprej. Gospoda moja! težko je v kratkem govoru vse pred očí staviti, kar je železniški odbor načrtal v svoji knjižici, ko jo je na svetlo dal razjasnjeno sè zemljevidom. Ni ne prenapeto, ako rečem, da od Bodenskega jezera do Siska in še dalje je ta železnica ena najvažnejših poprečnih (diagonalnih) železnic od južnega zahoda do severnega izhoda, in da, če bi se bile železnice delale pravilno in prevdarjeno, bila bi se morala ta železnica že izprva od Feldkircha v Zemun napraviti. Zdaj je pa več oddelkov te železnice gotovih in več druzih se jih bode izgotovilo, po takem je zdaj zadnji čas, da se tudi naša železnica napravi. Mar ni taka železnica važna, ktera se sklepa sè železnicami na Bodenskem jezeru, kjer se steka 6 do 8 železnic, — ktera se sklepa po najkrajši poti s Parizom in Londonom in vso Nemčijo, kjer se skuplja vsa obrtnija, — ktera Badensko jezero (največe jezero nemško, po kterem se vozijo tudi parabrodi, 16 ur dolgo in 4—5 ur široko) s Siskom in Zemunom sklepa z deželami, ki so najbogatejše v poljskih pridelkih, s Srbijo, z Vlahijo, z jutrovimi deželami? Naj sodijo o tem možje, kterih ne navdajajo nobeni predsodki, in ne bojim se, da ne bi mi pritrdili, da je naša železnica važna železnica.

Predgovornik je dalje trdil, da se nikoli ne bo iz Kaniže čez Ljubljano žito vozilo v gornje koroške ali tirolske kraje. Ali on ni pomislil, da se ne vozi samo iz Kaniže žito in da Kaniža ni edino zbirališče ogerskega žita; ali ni Banat nič? ali ni Hrvaško in Slavonija nič? so li spodnji podonavski kraji nič? Iz Siska čez Zagreb in Ljubljano je res 41 milj pota, al čez Marburg v Beljak ga je 51 milj, tedaj za 10 milj več! Kaj kranjska in gornje-koroška dežela nimate pravice, da bi cenejše dobivale žito iz Hrvaškega in Slavonije?! (Pravo! pravo!) Naj gosp. Lohninger kakor hoče suče svoje nasprotovanje, to saj je gotovo, da cesta ob Savi iz Ljubljane v Beljak je najkrajša in prav naravna zveza južnih krajev hrvaških, slavonskih in jutrovih s Tiroli, Švajco in Nemčijo. Naj pogleda g. Lohninger našo veliko cesto na Gorenskem, na kteri je bilo poprej vse polno življenja, zdaj pa, ko je železnica med Marburgom in Beljakom, je vse samotno in trava raste na poprej tako zeló izvoženi cesti, kar mi bo moj častiti prijatelj Pintar gotovo potrdil, ker iz svojega farovža gleda na to cesto. Mar, gospôda moja, hočete našo železo popolnoma v nič spraviti? Gospôda! to se ne pravi z vsemi deželami enako ravnati; to ni pravična mera za vse, ki davek plačujejo. (Pravo!)

Predgovornik se bojí za naše mlinarje, češ, da bojo Ogri in Hrvati sami mline napravili. Te bojo napravili tako ali tako, — če pa mi železnice nimamo, da cenejše iz daljnih krajev dobivamo žita, konec morajo vzeti mlinarji naši; ako nam železnica dovaževa žito cenejše, bojo Kranjci, ki so bistre glave, že preračunili, kako jim bo kazalo, in kakor slišim, se pripravlja velik francozk mlin na akcije (20 akcij po 50.000 gold.) na Kranjskem, in en velik mlin v Kranji je že skoro dodelan.

Predgovornik je tudi rekel, da železnica med Ljubljano in Trbižem tudi gledé južne tržaške barantije nima veljave. Al pomislite, gospôda, če tudi je res, da iz Trsta v Beljak je bliže po železnici Predelski ali Pontebski, kaj pa je z Reko in zvezo njeno z Beljakom? Res, da Zidani most more služiti Reki, al iz Beljaka v Ljubljano je le 16 milj, čez Beljak, Marburg in Zidani most pa je 43 milj! Naj sodi potem vsak sam!

Kako malo g. Lohninger deželo kranjsko pozná, kaže njegova beseda, da se tù na leto 49.000 centov železa pridela! V okraji radolškem se samo delavcem fužinarskim čez 600.000 gold. na leto zaslužka izplača, s kterim — in ne s poljskim pridelkom — plačujejo tukajšnji prebivalci večidel svoj davek, — v majhni okolici na Gorenskem plača baron Zois delavcem svojih fužin okoli 60.000 gld. dnine, — g. Ruard sam na Savi okoli 100.000 centov sirovega železa pridela — in po vsem se g. Lohningerju sanja o nekih 49.000 centih cele Kranjske!

Fužine bojo z večim pridom kadaj kurile s kako drugo kurjavo a ne z navadnim ogljem, in kadar pride tisti čas, bode se tudi pri nas tako delalo kakor dela gosp. Lohninger dandanes — lesú namreč ne bojo požigali v oglje, ampak v dilje podelanega bojo vozili v Trst (smeh); g. Lohninger se lahko smeja, ker mu je železnica v Mariboru pri rokah, po kterih dilje pošilja v Trst, Gorenec pa, čeravno na pol bliže Trstu, po kolih ne more tako hitro za njim! (Dobro, prav dobro). Če bi gosp. Lohninger tudi nam privoščil, da bi svoje gozde še kako drugač v svoj prid obračali, a iz lesa ne samo oglje kuhali, želeti bi moral, da tudi mi gorenski Kranjci kakor Štajarci in Korošci dobimo po železnici krajšo pot v Trst do morja. V srce vbodlo pa me je posebno to, da Lohninger nekako zasmehuje to, kar sem unidan o davkovskih težavah na Kranjskem rekel. Moje tožbe o tem so pravične in spoznane po cesarskem sklepu od 1865. leta, kteri dovoljuje odpise vsakoletne.

Kdor pa, kakor g. Lohninger pravi, da železnice niso na prid kmetijstvu, ta o železnicah lahko vse reče — kar koli mu je drago. (Dobro! prav dobro!) Dovolite nam železnico, da si pomagamo na bolje, — dajte „vsakemu svoje!“ Vse naše sosedne dežele imajo železnic več — kranjska dežela ima le eno v Trst in še ta gré čez sotesko Savsko, čez močvirje in Kras — nikjer nam ni prinesla nobene koristi, povsod je le vzela ljudem kruh in zaslužek. Zato, gospôda, naj Vas vodi pravica danes, ko bodete sklepali o železnic: „vsakemu svoje!“ bodi geslo, ki naj Vas vodi! (Od vseh straní dobro- in pravo-klici.) —

Za dr. Tomanom je govoril državni kancelar Beust in priporočal železnico iz gospodarskega in vojniškega, posebno pa, kakor je rekel, iz političinega ozira. Potem ko je bil omenil, kako je državni zbor v tej sesiji dovolil za češko deželo dve železnici, je rekel blizo te-le besede: Ako smo mi tjekaj (češki deželi) delili s polnimi rokami, prav je, da tudi semkaj (kranjski) kaj damo, tudi imamo vzrok, da se na to deželo, ktera povzdiguje do nas svoj glas in pomočí pričakuje, ozremo ne pozabivši, da je ona, pred-no se je državni zbor sešel, dvakrat v deželni zbor volila, in čeravno druge volitve niso bile dosti ali nič razločne od prvih, je vendar svoje poslance poslala na Dunaj, in nastopila pot, ktero želimo in ktere se držati moramo. Bodimo tedaj pravični deželi, kteri smo pripoznanje dolžni. Jaz pa še osebno v sebi čutim dolžnost, v tej reči besedo spregovoriti, ker se je nekterim — zeló po

krivici — računilo in se jim še rači, razglašati me za principielnega sovražnika Slovanom, k čemur je pripomogla ena beseda, ktere nisem nikdar govoril, ktera se mi je pa zopet in zopet podtikala, da sem namreč rekel, „da je Slovane treba na steno pritisniti.“ Čeravno vem, da preklicovanje nič ne pomaga in da me Slovani za tega del ne bodo na srce svoje pritisnili, vendar se rad služim te današnje priložnosti, da s svojim glasovanjem proti tej podtiki protestujem.“ — Gosp. državnemu kancelarju je bila to dobra prilika, da je, kakor se v parlamentarničnem jeziku pravi, mogel „skoz okno“ govoriti, da so ga namreč slišali na Česko. Da vendar „politični“ njegov ozir o zadevah železničnih ni bil jako političen, to kažejo mnenja v vseh slovanskih, pa tudi v nemških in celó ministerstvu prijaznih časnikih. Naša misel je ta: Železnica med Ljubljano in Trebižem je ali potrebna ali nepotrebna. Ako je potrebna — in to sta odbor in dr. Toman prav živo dokazala — ne more ta železnica biti nikakoršno darilo, in od ministerstva tudi Slovani ne zahtevajo druzega nego pravico; — ako pa ni potrebna, ne smelo bi ministerstvo nikomur na ljubo denarja trositi, kajti tudi Slovani ne zahtevajo od revne državne blagajnice nepotrebnih stroškov.

Slovstvene stvari.

Še enkrat o „naučnem slovniku.“ *)

V 10. seji matičinega odbora je bil sprejet predlog odseka za izdavanje knjig, da se IV. občnemu zboru priporoča nasvet, „naj matica izdá slovenski naučni slovnik“, in obveljal je ta vkljub marsikterim ugovorom nekterih odbornikov. Tudi ti so sicer pripoznavali potrebo in korist takega dela; al rekli so, da je še prezgodaj lotiti se te knjige, podpiraje svojo misel zlasti z naslednjimi razlogi: 1) Matica ima izdavati druge nam bolj potrebne knjige; 2) tako obširno delo, kakor je „naučni slovnik“, bi odvrnilo duševne močí od drugih slovstvenih del; 3) tako bi tudi ta slovnik požrl veči del matičinih dohodkov; 4) pred začetkom „naučnega slovnika“ potrebujemo gotovo vsestranske znanstvene terminologije, ktere še nimamo; 5) tak slovnik bi bil po sedanjem stanu naših pisateljev in naše slovesnosti (literature) gôla prestava, ne pa izvirno delo.

Akoravno so bili ti razlogi po gg. Svetecu, Erjavcu, Cigaletu in Trstenjaku le kratko navedeni, hočemo vendar nekoliko obširnejše govoriti o njih, da občni zbor z dobrim prevdarkom konečno sodi o tej važni reči.

1. Ali ima Matica v resnici bolj potrebnih knjig izdavati, kakor je „naučni slovnik“, o tem se ne bomo prepirali; nam zadostuje priznanje, da je tak slovnik tudi potrebno in koristno delo. Izdaji drugih knjig slovnik nikakor ne bo na poti, ker priprave za-nj so priprave tako obširne, da ni dvomiti, da prvi zvezek pride na svitlo še le v nekterih letih, in druge v daljših obrokih, kakor skušnja kaže pri českem, pri nemških in drugih takih knjigah. Zmirom bode tedaj mogoče, med tem časom izdavati druge potrebne in koristne knjige, pa tudi denarne zadeve bodo to pripuščale. Dosedanja skušnja pa tudi kaže, da nimamo sila veliko primernih rokopisov na ponudbo, tako, da je matičin odbor sam sploh načrtal in naznanjal, kakošnih knjig si želí.

Med najpotrebnejše knjige nekteri štejejo tudi šolske knjige. Kdo bo tajil, da so take knjige nam v resnici potrebne? To že zarad tega, ker nam nasprotniki vpeljanja slovenskega učnega jezika v šole v eno mer očitajo, da jih nimamo. Če bi jih pa tudi imeli, kaj bi nam pomagale, ako se postave ne spremené? Ali nimamo že zemljopis in vseh treh delov naravoslovja v domačem jeziku za šole pripravnih, in ali se učí po njih? Prepričani smo, da bi celó v kratkem imeli vse potrebne knjige, da je le izrečena vpeljava slovenskega učnega jezika, in to tem več, ker takim knjigam — ki se dobro splačujejo, ne bode manjkalo tudi drugih založnikov. Matica pa mora ustrezati svojim udom, toraj podajati jim take knjige, da so primerne in zanimive veliki večini.

2. Nikakor ne moremo verjeti, da bi izdelovanje „naučnega slovnika“ odvrnilo duševne moči od drugih slovstvenih del. 20 do 30 pôl na leto nikakor ne potrebuje mnogo duševnih močí, in ker bo delo razdeljeno med več pisateljev, ne bode odvračalo nikoga od drugih slovstvenih del, in to tem manj, ker vrednik bo imel veči del opravila. Mi nasproti še mislimo, da prav „naučni slovnik“ izbudí mnogo novih duševnih močí, ki sicer ne bi stopili na slovstveno polje.

3. Zarad ugovora o matičinih dohodkih moremo omeniti, da matičin odbor in po novem načrtu pravil matičin občni zbor bo vsako leto sklenil, koliko pôl „naučnega slovnika“ naj se izdá to in uno leto. Odbor (občni zbor) bo gotovo oziral se na druge potrebne in pripravljene rokopise, toraj le toliko dohodkov privolil „naučnemu slovniku“, kolikor jih bode ostajalo od izdaje onih. Iz tega je tedaj razvidno, da nikakor nočemo vezati Matice, da vsako leto izdá 20—30 pôl.

4. Kdor koli pregleda „naučni slovnik“ bodi-si češki, bodi-si nemški ali kakega druzega jezika, ta se lahko prepriča, da je največ in najobširnejših sestavkov zgodovinskega, zemlje- in životopisnega in literarnega obsega. Da za te spise slovenski jezik ima gotovo terminologijo, vendar tajiti nikdo ne more. O drugih znanostih obsega „naučni slovnik“ le glavne in splošne dele in zaumke. In tudi za te imamo potrebne izraze; to je menda znano vsacemu, kdor le malo pozná slovensko slovstvo. Radi pritrdimo, na pr., da on, ki hoče pisati znanstveno kemijo po sedanjem njenem stanu, ne najde še vseh potrebnih izrazov; toda vseh teh tudi ne potrebuje pisatelj sestavkov kemijskih za „naučni slovnik“, kteri ni namenjen učenjakom te vednosti, ampak le splošno omikanemu ljudstvu.

5. Ko bi tudi naš „naučni slovnik“ bil v resnici gôla prestava izvrstnih spisov iz druzih jezikov, bi li bil to tako velik greh? Prestave dobrih knjig so gotovo vsakemu narodu koristnejše, nego izvirne slabe. Že po tem je ovržen ta ugovor. Vrh tega pa ne pritrdimo temu, da ima naš slovnik po oznanjenem načrtu biti gola prestava. Malo člankov bo moč prestaviti; mnogo bo treba izdelati po dotičnih knjigah in predelati po potrebah našega naroda. Najvažnejši in najobširnejši sestavki o zgodovini, literaturi, življenjepisji itd. slovenskih dežel se bodo morali izdelati po izvirih.

S tem so po naših mislih ovrženi navedeni ugovori. Izdaja „naučnega slovnika“ bi bilo Matice naše vredno podvzetje. Gotovo ne bi bilo zvezka, v kterem ne bi vsak ud Matice našel sestavka za-nj zanimivega in poučnega.

Zoper vsako stvar se lahko navajajo ugovori, vendar odločiti imajo važnejši in tehtnejši razlogi. Nam je korist takega dela za narod in slovstvo slovensko važnejša, kakor vsi protiugovori, kterim smo dokazo-

---

*) Naj takim bralcem, kterim je to ime še neznano, dostavimo v razjasnilo to, da „naučni slovnik“ se imenuje velika knjiga, ktera po abcednem redu obsega vse, kar je omikanemu človeku vedeti koristno iz zgodovine, zemljepisa, slovstva, natoroznanstva, življenja imenitnih oséb in še druzih rečí. Po tem, da človek v omikani družbi more o tem ali unem razgovarjati se, so Nemci dali tej knjigi ime: „Conversationslexicon“, to je, „knjiga za razgovore.“

vali, da so prazni in puhli. Dela, resnega dela je treba; ali poprimimo se ga krepko in navdušeno, opustivši nekoliko lahko krilate novele in povedke, dokler še nimamo tečne hrane, in srečen izid bode slavno venčal marljivo delavnost!

Meseca junija 1868. leta. Dr. E. H. Costa.

Slovansko slovstvo.

* Cvetnik slovenske slovesnosti. Berílo za više gimnazije in realke. Drugi ves predelani natis. Sestavil Anton Janežič, c. k. profesor na viši realki v Celovcu. Natisnil J. Blaznik v Ljubljani.

Ravnokar je prišla 24 drobno tiskanih pôl obsegajoča knjiga na svetlo, ktera je posebno namenjena šolski mladini, pa je sploh vredna, da vsak Slovenec, ki rad kaj lepega in koristnega bere, si jo omisli. Tvarina, ki jo „Cvetnik“ v 4 predalčkih ima, je tako bogata, da med 136 liričnimi, 69 epičnimi, 3 dramatičnimi in 32 podučnimi prozaičnimi cvetkami najde vsak bralec sebi všečnega berila. Gosp. prof. Janežič je s svojo skušeno vednostjo nabral na književnem slovenskem polji najlepših izdelkov ter dodal jim tudi nekoliko novih, ki še niso bili nikjer natisnjeni. Olikal je tudi besedo po sedanjem stanu pismenstva, kjer je treba bilo. Tako tedaj stopi novi natis „Cvetnika“, kolikor mogoče, v vsem dovršen na beli dan, da vidijo tudi drugi naši bratje Slovani v teh izgledih, koliko premore že zdaj jezik slovenski in koliko se more v prihodnosti pričakovati od zmožnosti pisateljev naših. Naj bi tudi nemškutarji na Slovenskem, če znajo „pukštabirati“ slovenske besede, v roke vzeli „Cvetnik“, da gledajo živo kritiko oslovskega svojega psovanja pismenstva našega. Al kaj? — saj z malo izjemami ti „Pappenheimerji“ ne znajo niti slovenskega niti nemškega jezika! — Po pošti veljá „Cvetnik“ 1 gold. 60 kr. Naj bi vsi domoljubi segli po njem!

* *Našinke.* Pjesme Gjure Klarića. 2. snopeč. V Zagrebu 1868.

V predgovoru rodoljubni gospod izdatelj radostno naznanuje, da prvi snopič njegovih „Našink“ je bil s toliko ljubeznijo sprejet, da se je 1200 iztisov v kratkem času prodalo. To ga je napotilo, da je izdal nov venček drobnih pesmic, koje vse dihajo iskreno rodoljubje. Tudi tej knjižici je cena le 20 soldov. Naj naš list milo pesmico, ki jo je pesnik poklonil Slovencem, podá svojim čitateljem v poskušnjo:

Slovenci.

Štajerci i Kranjci,
Koruščani isti,
Pa i Istrijanci
Slovenci su čisti.

To je narod sbilja
Pun svakoga dara,
Pun ljubavi, milja,
Pun slavjanskog žara.

Stara poviest kaže
Od narod toga:
Da je čuvô straže
Uz Hrvata svoga.

Svuda je u bitki,
Svaku u poćeru
Podô mač svoj britki,
Za dom i za vjeru.

U zlosretno ono
Zrinjanina doba,
Dosto mnog' smiono
Uz Hrvata groba.

I dan danas s toga
Slovenac Hrvata,
Vjerna druga svoga,
Ljubi kao brata.

Premda živalj tudji
Krv će da mu truje,
Svôm se neotudji,
Jer sve svoje štuje.

Slovenac je vriedan
Sve ljubavi naše,
Pa nas nek u jedan
Sloga krug opaše.

Bog živi Slovene,
Srbe i Hrvate!
Dok se sviet prekrene
Slava nek im cvate!

* *Slovenske Talije,* ki jo na svetlo daje dramatično društvo v Ljubljani, 4. zvezek je prišel ravnokar na svetlo in se po 25 soldov dobiva tudi v Kranji, Novomestu, Celju, Mariboru, Gradcu, Gorici, Trstu, Celovcu, Zagrebu in na Dunaji.

Ta zvezek obsega že večkrat igrano „Dobro jutro“, ki se po pravici šteje med najbolj priljubljene gledišćine igre, iu pa „Bog Vas sprimi“, tudi že z pohvalo sprejeto igro, ki jo je poslovenil Val. Mandelc. Naj bi se spet tega zvezka pokupilo na tisoče, da se naklone društvu materijalno pomoč, izdajati čedalje več zvezkov.

Ozir po svetu.

Poskušeni ali dovršeni umori vladarjev zadnjih 20 let.

Zdaj, ko ves svet obrača svoje očí na hudodelstvo, ki je srbskemu knezu vzelo življenje, utegne zanimivo biti, pogledati v preteklost nazaj.

Od 1848. leta štejemo 27 napadov na vladarje, ki pa večidel niso dosegli grozovitega svojega namena.

26. novembra 1848. leta je bil zavratno napaden vojvoda Modeneški.

12. junija 1849. leta kraljevič Pruski, sedanji kralj.

22. maja 1850. leta je strelil topničar Sefeloge na rajncega kralja Pruskega in mu ranil desno roko.

28. junija 1850. leta je bivši lajtenant Robert Pate s težko palico udaril po kraljici Angleški, pa je ni nevarno ranil.

24. septembra 1852. leta so Marsilji zasledili tako imenovano „peklensko mašino“, ktera bi bila imela drugi dan ustreliti cesarja Francozkega Napoleona.

18. svečana 1853. leta je Janez Libeny-i cesarja Avstrijskega Franca Jožefa z nožem vbodil v zatilnik.

16. aprila 1853. leta je bil napaden rajnki italijski kralj Viktor Emanvel.

5. julija 1853. leta se je strelilo na cesarja Francozkega Napoleona, ko se je peljal v gledišče.

20. marca 1854. leta je neznan človek vojvodu Parmazanskemu Ferdinandu Karolu III. z nožem trebuh preparal, da je po strašnih bolečinah čez 23. ur umrl.

28. aprila 1855. leta je Ivan Liverarí v Champs Elysées dvakrat vstrelil na Francozkega cesarja Napoleona, pa ga ni zadel.

28. maja 1856. leta je sè samokresom pater Rajmond Fuentus meril na kraljico Špansko, pa predno je sprožil, ga je zgrabil policaj.

8. decembra 1856. leta je vojak Agesilav Milano kralja Napolitanskega Ferdinanda II., ko je ogledoval armado, z bajonetom prebosti hotel.

7. avgusta 1857. leta so bili obsojeni trije Lahi: Bartoletti, Tibaldi in Grillo, ki so iz Angleškega prišli v Pariz nalašč zato, da bi umorili cesarja Napoleona.

14. januarja 1858. leta so Lahi Orsini, Rudio, Pieri in Gomez bombe vrgli pod voz cesarja Napoleona, da bi ga bili usmrtili.

14. julija 1861. leta je dijak Oskar Beker v Baden-Badenu dvakrat strelil na kralja pruskega.

19. decembra 1862. leta je dijak Arstid Drusios v Atenah strelil na kraljico Grško, pa je ni zadel.

24. decembra 1863. leta so zasačili v Parizu 4 Italijane, ki so iz Londona tje prišli, da bi bili umorili cesarja Napoleona.

14. aprila 1865. leta je bil predsednik Amerikanske republike Linkoln v gledišču umorjen.

6. aprila 1866. leta je Karakosov v Petersburgu napadel cara Ruskega.

6. junija 1867. leta je Poljak Berezovsky v Parizu strelil na cara Ruskega.

10. junija t. l. je bil knez Srbski Mihajlo Obrenović v Topčideru zaklan.

Dopisi.

Iz Srbije 12. maja. Dr. J. K. (Dalje.) Jaz nisem politikar, a vendar se mi čudno zdi, da Magjari tako grozno ropočejo, da se po celem svetu sliši! Saj tudi Vlahi kakor Magjari bivajo v sredini slovanstva, a Vlahi imajo svojega, skoro da nezavisnega vladarja; imajo veliko, dobro naoroženo svojo vojsko, ki ni nikakor zaničevati; Vlahov je po številu mnogo mnogo več od Magjarov že v samih kneževinah Moldavi i Vlahiji brez mnogo milijonov v avstrijskem i ruskem carstvu; Vlahi imajo plodnejše i za trgovino sposobneje zemlje na obalih Donave i črnega morja v svojih rokah, nego Magjari. Pa kako so mirni Vlahi! oni živijo z vsakim narodom v ljubezni i napredujejo na vse strani hitro pa tako tiho, da se o njih nikjer i nikamor nič ne sliši. Da so Magjari v tako lepem položaju i da imajo oni tako moč, kakor jo imajo Vlahi, no! to bi še le ropotali, da bi se celi svet tresel i Moskava bi se od presilnega ropota zrušila, njeno zidovje bi razpadlo, kakor zidovje Jerihe od glasú trobent!

Mesto Karanovac sem v „Novicah“ 1865. leta popisal. Onemu popisu dodam še to-le: Karanovac ima zdrav i prekrasen, za Belim gradom najlepši položaj izmed vseh mest Srbije. Razprostreno je mesto po lepi, visoki i vrlo plodni ravnici na polotoku Morave i Ibera. Na desni strani pod mestom dere bistra reka Iber, ki iz tužnega Kosovega polja hití i se pol ure pod Karanovcem v Moravo izliva. — Unkraj Ibera je zopet lepa, vrlo plodna, kako uro hodá široka, al od Karanovačke mnogo niža ravnica. Kroz sredino ravnice je potegnjena lepa, ravna, bela cesta, i na koncu nje se bliščí staroslavni samostan „Žiča“, Karanovcu ravno nasproti pod visokimi planinami, ki se „Stolovi“ imenujejo in ravnino zatvorijo.

Nekoliko naprej proti zapadu je visoka planina „Triglav“, na ktero jaz vsaki dan, kakor tudi zdaj to pišoč iz svoje sobe gledam i se premile Slovenije spominjam. Triglav mi je najljubše ime v Karanovcu i na Triglav mi je najmilejši pogled iz Karanovca.

Še naprej proti zapadu je planina Jelica i za njo Venčac pri Čačku. Za Čačkom ste dve šilasti visoki planini Ovčar na desni, i Kablar na levi obali Morave. Med Ovčarom i Kablarom si je Morava v proteku vekov izkopala težavno svoj tesen pot, po kterem z veliko silo naprej dere v lepo čačansko ravnino, ktero večkrat vso zalije; zato morajo njeni hudobiji jezove, zagraje i nasipe nasproti staviti, da Čačka ne zalije i neprecenljive škode ne dela.

Pod Ovčarom i Kablarom je mnogo samostanov (kloštrov), zato pravijo temu kraju: „srbska fruška gora.“ — Znana je fruška gora v Sremu z mnogimi samostani. V planino Kablar je Miloš svojo ženo i svoj rod skril, ko je šel v krvavi i rešilni boj na Ljubič, o kterem sem „Novicam“ že tudi enkrat nekoliko pisal. — Pa predeleč sem se izgubil po planinah od Karanovca v planine unkraj Čačka, zato hitim po lepi cesti, ob kteri so za leto i dan prekrasne gostilnice izrastle naravnost domú v Karanovac, do drugikrat o Čačku kaj povem.

Leva obala (breg) reke Ibera je visoka i skalnata, skoraj tako, kakor je leva obala reke Krke v Novem mestu. In kaj prijetno je zunaj mesta, to je, kraj mesta sprehajati se po visoki obali i očí obračati v globoki Iber, na nizko ravnino unkraj njega, na bliščeči Žič i na visoke planine nad Žičem, ki se pod raznimi imeni vlečejo memo Karanovca od Čačka do Kruševc-a i na vse straní naprej i naprej.

Na levi strani mesta, to je, na desni obali Morave, je lepa, visoka ravnina, po kteri se razna žival pase i srbska vojska podučava, na ravnini pa je majhen griček z gosto hosto pokrit, pod njim so lepi vrti, njive i vinogradi. Vrh griča je zopet lepo raven kraj, ogrnjen z lepimi travniki i tratami, obločen z bombami, kartečami i z vso pripravo za požiganje i podiranje mest i za razširjevanje civilizacije i kulture itd. Vse, za take rečí potrebno je na lepem griču v veliki smodnišnici ali barutani. Lep grič se imenuje „Grdica.“ Grdica pri Karanovcu bil bi lahko to, kar je „Roženbah“ nad Ljubljano. Se vé, to ne more biti, kajti Karanovac bode še le čez mnogo let lepo mesto, polno hiš i gradov itd. Karanovac je novo i vrlo lepo vredjeno mesto; ulice so mu široke, ravne; na sredi mesta je velik, okrogel trg, na sredi trga je velik vodnjak in okoli i okoli so v okrogu trgovske štacune s slabim, nič vrednim, pa strašno dragim evropejskim i srbskim nekoliko cenejim blagom.

Staro mesto Karanovac, ki ga je Črni Jurij požigal, je stalo pod današnjim Karanovcem; po njem se zdaj orje, seje, žanje; o mestu ni sledú več, ni ostal kamen na kamenu. Zemeljski nasipi i okopi, s kterih je Črni Jurij na Karanovac pokal, še stojijo, i po pripovedovanji veštih ljudí so ti na pravem mestu izkopani ter so Črnemu Juriju še dandanes vrlo dobra svedočba, da on ni bil samo neustrašljiv junak za pokanje i sekanje, nego da je imel tudi glavo na pravem mestu, v glavi velike mežgane polne bistre pameti.

Za nasipi i okoli njih v veliki dolgosti i širini je izrastel današnji Karanovac; al bolje da rečem: se je zasejal današnji Karanovac, ki vrlo lepo raste od dana v dan, al cvesti še ni počel, ker je še v trdem, nerazvitem popku. (Dal. prih.)

Iz Vélikovca na Koroškem. ✝ *(Učitelji in deželni zbor.)* Nedavno so se pri nas zbrali učitelji velikovške in doberloveške dekanije, da so se pogovorili, kaj bi bilo zdaj v prid ljudskemu učiteljstvu nasvetovati deželnemu zboru, in česa ga prositi. Sestavila se je ponižna prošnja, v kteri se v začetku popisuje važnost učiteljskega stanú, kteri se pa vendar tako slabo plačuje, da mu ni ne živeti ne umreti. Tirja se od njega zmiraj veča zmožnost in inteligencija na vse straní, kar je tudi vse prav; zato pa na drugi strani oni, ki družini, občini, cerkvi in državi dober, umen in zvest zárod odgajajo, imajo pravico zahtevati, da se jim njihovo materijalno stanje zdatno poboljša, ker je potem pričakovati, da napnó dušne svoje močí tako, da ljudska šola vrlo napreduje. Zato so tù izbrani učitelji soglasno sledeče točke v svojo prošnjo na visoki deželni zbor vzeli: 1) Od vsacega, kdor se k učiteljskemu stanu obrne, naj se tirja veča izobraženost, za že postavljene učenike naj se pa napravijo šole za napredovanje in društva enakega namena. 2) Učnina (šolski denar) naj odpade in se na deželne davke (Landesumlage) razdelí, ker se po takem nič ne zgubí, temveč le v denarji pridobí. 3) Za vzdržanje ljudske šole naj donaša vsakdo, ali ima otroke ali ne; saj je šola za vse, posredno vsakemu koristi. Učiteljska plačila naj se postavijo na 400, 500 in 600 gld. 4) Šolski čas za učenje mladine, kteri je do zdaj trajal le do 12. leta, naj se podaljša do 14. leta, ker se ravno v pridjanih dveh letih več dá storiti, kakor v vseh prejšnjih zato, ker so učenci že zrelši, za poduk bolj izurjeni. 5) Za učence kmetijskega ali rokodelskega stanú, kadar iz šole stopijo, naj se napravijo kmetijske ali obrtnijske šole; kajti to tirja sedanji čas vsak dan bolj. 6) Učitelje naj stavi deželna

vlada. 7) Učiteljevo stanje v občini naj varuje deželna vlada, da se ne upa vsak potepuh čez učenika. 8) Ime „podučitelj“ naj odpade, vsak učitelj naj ima aktivno in pasivno volilno pravico. 9) Za šolske inšpektorje in svéte naj se tudi učitelji postavijo in volijo. 10) Kadar se v deželi o imenitnih pedagogičnih rečéh posvetuje, naj se v tak posvet pokličejo tudi izvrstni učitelji. 11) Šolske knjige naj posebno na domačo deželo ozir imajo in naj se od izvoljenih učiteljev izdajajo. — To so najimenitnejše točke omenjene peticije, ktera bo zdaj romala tudi k drugim učiteljem, ki v našem shodu niso pričujoči bili. — Tudi v drugih dekanijah se bode toisto storilo in posebno bo to reč koroško učiteljsko društvo v roko vzelo. Bog daj, da bi bili uslišani!

Iz Ljutomera 14. junija. A. K. — Zadnja naša beseda v čitalnici 7. dan t. m. bila je kaj izvrstna. Igri „Filozof“ in „Ultra“ ste mnogobrojnemu občinstvu bili tako po godu, da smehú ni bilo ne konca ne kraja. Rekel je neki poslušalec, kteri je pričustoval skoraj vsem besedam ljubljanske čitalnice, da bi se mi Ljutomeržani, kar se gibčnosti in lepote naših igravek tiče, smeli z Ljubljano skušati. Mnogo je pripomogel k sijajnosti čitalničine zabave znani operist gosp. Melkuš, ki je v druščini z glasovirnim virtuozom gosp. Pravom iz Prage popotovaje skoz slovenski Štajar pomagal naš program dičiti. Največi vspeh je dosegel s pevanjem „pregnanega poljskega kneza.“ Pa kaj bi vam tù o Melkušu pripovedoval; saj ga iz ljubljanske čitalnice bolj nego mi poznate. — Dvorana je bila sicer prepolna, al ne od Ljutomeržanov nego gostov iz okolice, posebno so se mnogobrojno vrli narodnjaki iz trga Središča s svojim županom g. Dečkom na čelu udeležili. Tudi iz Ormuža jih je bilo precej, iz Vélike nedelje so se celó sè trobojno zastavo pripeljali. — Kolikor se dá v obče soditi, klije zdaj pri nas najživahnejše narodno življenje na vsem slov. Štajarji.

Iz Trsta — piše „Primorec“, da je mestno svetovalstvo kakor deželni zbor sklenilo, v povzdigo poljedelstva razdeliti srenjske ali komunske pašnike med posestnike tako, da bi en del prišel kmetom v lastnino, en del bi ostal za pašnike, a zadnji del bi se pogozdil na mestne stroške. Ta hvalevredni sklep je tudi ministerstvo mestnemu svetovalstvu priporočilo v izpeljavo, al zdaj še brez želenega vspeha. Pa zakaj? Nektere vasi se protivijo tej razdelitvi, pa se trudijo jo odgoditi in v pozabljivost dovesti deloma iz zanikarnosti deloma iz sebičnosti. — Res žalostno bi bilo, ako bi se dobra in potrebna stvar razbila na trmi nekterih!

Iz Senožeč 21. junija. —?— Enemu senožeških dopisnikov današnjega „Primorca“ to-le: Ako ni „preeleganten“ ali celó slabega droba, da mu mesarski smrad škodva — a menim, da ni tak — naj gré k mesarju, da mu tisti županijski odlok o zadevi naše mesnice pokaže, kterega je meni pred 14 dnevi kazal; ko to vidi, javalne bode potem rekel, da županija ni svoje prve dolžnosti v tej zadevi izpolnila. Da ima pa naš župan obilo opravil, resnico piše, pa si opravil tudi sam napravlja i to edino na vsestransko korist zanemarjene soseske i njenih naprav, z načelom „vsakemu svoje.“ Tudi uradna opravila mu dajo dovolj opraviti, a vse mu gré brzo izpod rok, čeravno on ne ene same nemške črke ne rabi. Da pa bi naš župan zarad neke razprtije z opravki obilo obložen bil, to je prazna! — kajti s takimi norčijami in z dopisi, kteri v „Primorcu“ ali v drugih časnikih odtod izhajajo, se on le kratkočasi. Predrznost pa, pisariti v imenu več druzih, pa ne veljá za „mi smo mi!“ — Drugemu dopisniku pa to-le: Ugovarjati je pripuščeno vsakemu, a dosledno naj se ugovarja! Svetovati pa bi dopisnik moral — prav za prav — najpred sam sebi, da si kak pošten stan izbere in dalje drazega časa zastonj ne trati in tako svoje mlade zlatá vredne ure za-se, ne pa za nič ne porabi. On meni, da nemškutarju ne diší nič, kar je prav. Jaz pa menim, da so nemškutarji bolj zbrisani nego on sam; kajti Latinec pravi: „Multi potuissent ad sapientiam pervenire, ni jam putassent se pervenisse.“ Vredniku „Primorčevemu“ pa, kteri uže 20 let časnike bere, pa pravi, da ni še tako „hinavsko-hudobnega“ očitanja čital, kakor so ga „Novice“ o njegovem dopisniku izrekle, pa rečemo le: Čudo, čez vse čudo! ali ni v svojem listu bral pisarij o g. Svetec-u? Druzih ni treba iskati!

Iz Št. Petra na Notranjskem. — Po nalogi ministerstva trgovine — tako piše „Gosp. List“ — se imajo za železnico sv. Petra ona dela brž začeti, ktera največ časa potrebujejo, in to so 3 predori (tuneli) in 3 preséki na Krasu pod sv. Petrom.

Iz Smelednika. — Pri tako silni vročini, ki je bila meseca maja, ni čuda, da je živina začela za naglo vrančino boleznijo (črmom) cepati. Našemu županu je poginila konec u. m. krava, 16. dne t. m. pa vol. Kravo je dal župan malo pred poginom zaklati in klavec, neki zidar, je dva dni potem hudo nevarno zbolel, otekla mu je roka, izpustilo se mu je po njej veliko črnih pik, in brž ko ne bi bil strašno smrt storil, ako ne bi bil šel še ob pravem času k gosp. Ves-u pomoči iskat. Okrajna gospóska je izvedela to in je dala pokončati vse kravje meso, ki so ga dali osoliti in sušiti. — Varite se vendar strašne bolezni!

Iz Ljubljane. C. kr. ministerstvo kmetijstva je naznanilo te dni družbi kmetijski, da konec tega poletja hoče poklicati poslance kmetijskih družeb na Dunaj v posvèt zarad mnozih kmetijskih zadev.

— Tukajšnji odbor za železnico gorensko je v zboru nedeljskem enoglasno sklenil, gosp. dr. Tomanu pokloniti zahvalnico za njegov veliki trud in sijajni vspeh o tej za našo deželo velevažni zadevi. — Dozdaj še nismo slišali nikogar, da bi ne bil vesel te železnice — razun Lohningerja v zbornici poslancev in pa dopisnika „iz desnega brega Save“ v „Slov. Nar.“ Lohningerju je povedal dr. Toman sam, kar mu je šlo (glejte stran 205. današnjih „Novic“), — dopisniku „iz desnega brega“ pa, čeravno mu je že samo vredništvo „Slov. Nar.“ z drugim glasom dementi dalo, morajo „Novice“, ki se že več let potezajo za to železnico, svoje povedati. One ne morejo molčati o tem, da se železnica, ki je sreča naši deželi, v blato gazi s piškavimi razlogi; one ne smejo molčati, da se tako nesramno napada dr. Toman, ki nam je pridobil to železnico tako hitro po nevtrudljivi delavnosti skozi mnogo mesecev. Dopisnik „iz desnega brega“ je preočitno pokazal princip, da nič ni dobro, če tudi je najbolj koristno deželi, kar koli počne dr. Toman in sicer poslanci naši! Da ne sme iz tanke preje biti, kdor se vstopi na javni oder, to je gotovo; „wer da baut auf offenen Strassen, muss die Leute reden lassen“, pravi nemški pregovor; tega je dr. Toman, kakor vsak drug, že dolgo vajen; al poštenost zahteva, da se hvali, kar je hvale vredno in graja le, kar je graje res vredno, omika pa zahteva, da je beseda vsigdar spodobna. Sploh zahteva „viteštvo“, ako kritika prestopi iz stvarí na osebo, to je, da pisatelj napade osebo z imenom, da tudi napadnik sam sebe imenuje, da napadeni vé, kdo ga kliče na duševni dvoboj. Okó v okó, a ne zavratno! O osebnih zadevah ne veljá se z nimbusom naroda zakrivati. Posamesni glasi niso „narod“. Veliko občin na Gorenskem je odločno prosilo za železnico na Gorenskem, in ker gré dr. Tomanu hvala, da je največ pripomogel v to, da se jim je prošnja spolnila, zato more pač dr. Toman reči, da ima narod za

sabo, a ne pisatelj „iz desnega brega“, ki je organ morebiti le kakega poštarja ali kakega oštirja.

— Da se resnica prav spozná, je treba čuti dva zvoná; ta pregovor veljá tudi o pravlici, ki je šla po časnikih, da je z gledišćinim ravnateljem dež. odbor dramatičinemu društvu še slabeje pogoje načrtal kakor nemški „komite.“ To od konca do kraja — ni res. Iz gotovega vira smo pozvedeli, da je poročnik deželnega odbora v shodu gledišč. komite-a stavil pogoj, naj se dramatičnemu društvu prepustí vsak mesec enkrat gledišče brezplačno, vsak teden enkrat pa za polovico večernega dohodka. Al tega komitè nikakor ni hotel, češ, da on ni nabiral denarja za slovenske igre. Od Zöllnerja pa, ki je edini bil, ki se je še le čez več tednov po razpisanem oklicu oglasil za gledišče ljubljansko, je deželni odbor komaj to dosegel, da je odstopil od nedelj in praznikov, kterih izprva nikakor ni hotel prepustiti slovenskim igram, ker so mu najzdatniši gledišćini večeri; deželni odbor pa je ravno nedelje povdarjal za najpripravniše večere národnih iger. — Sicer je gledišćina sezôna le od septembra do velike noči; ves drug čas igra dramatično društvo kolikor mu je drago brez polovine; deželni odbor mu menda ne bo kratil dovoljenja.

— *(Zastavica.)* Državni kancelar dunajski hvali deželni zbor kranjski, ki je po večini národen, in je iz tega ozira celó zbornici poslancev priporočal, naj Slovencem dovoli železnico, — c. kr. kranjska deželna vlada pa se neki tri fajmoštre, ktere je nasvetovalo sl. knezoškofijstvo, brani imenovati, in to, kakor pravijo, v spominu na volitve v deželni zbor. Gori hvala, doli pokora — iz istega vzroka! Naj nam ugane, kdor more, to zastavico, ki je na vsaki način vredna interpelacije v prihodnjem deželnem zboru.

— Od nove „aere“ mestnega odbora pričakujejo magistratni uradniki povišane plače. Magistratnemu kancelistu g. Hudobivniku, ki je že zdaj dobro plačan, pa se ta magistratna „organizacija“ prepočasna zdí, tedaj je navadno pot vlog opustivši kar naravnost hitel k podžupanu. — Kdo je zdaj gospodar pri magistratu, se res prav ne vé; na pritožbo liberalnega trgovca g. Leskovca, da neki mož in žena (oba Kranjca) pohišvata s štacunarskim blagom po Ljubljani, je neki ukazala pred malo dni c. k. finančna gosposka, da se jima pohiševanje prepové — pozneje pa je prišlo na dan, da jima je sedanji magistratni predstojnik, v čegar oblast spada lokalna policija, pohiševanje dovolil! Po tacih in enacih dogodbah pač praša vsak nepristranec: kako dolgo se bode še odlaševalo, da postavni in ustavni župan nastopi županovanje?

— C. kr. okrajna gosposka okolice ljubljanske je v nedeljo na Jéžici, v Malivasi in Stožicah dala oklicati ukaz od 20. aprila 1854. leta zarad fantovskega ponočevanja.

— Iz občnega zbora dramatičnega društva 21. dne t. m. naznanjamo, da se je iz odborovega sporočila izvedelo, da je denarni stan okoliščinam primeren in da društvo šteje blizo 200 članov. O igrah v javnem gledišču se je sprejel nasvet odborov, da društvo ne bo igralo po pogodbi, sklenjeni od deželnega odbora s podvzetnikom Zöllnerjem. Sklenilo se je tudi, da se novi odbor obrne do deželnega zbora in do Matice za podporo, in da se skrbi, da se napravljajo predstave. Za prvosednika je bil izvoljen g. Fr. Levstik in za blagajnika g. Drag. Žagar, za odbornike pa gg. dr. Karol Bleiweis, M. Bole, Fr. Cegnar, P. Drahslar, P. Graseli, E. Gutman, J. Jurčič, J. Kozina, dr. Lavrič, J. Murnik, J. Noli, dr. Papež, dr. Poklukar, E. Pour, Fr. Ravnikar, J. Stritar, V. Valenta in J. Zabukovec.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Danes menda je zadnjikrat državni zbor skupaj in potem se razide — za koliko časa, ni še znano. Obé zbornici ste po večini glasov potrdili ministrov predlog, da se za letos, ker državni blagajnici primanjkuje čez 8 milijonov gold. in ker se ni dovolil davek na premoženje, naložé doklade na zemljiščin davek $^1/_{12}$, na hišni razredni davek $^1/_4$, na pridobnino in dohodnino $^3/_5$ rednega davka. Vsi nasprotni govori niso nič pomagali: spet je ministerstvo odgovorilo: „sila kola lomi.“ Z nesrečno „Zwangslage“ se je začel državni zbor in končal. Našim slovenskim in poljskim poslancem gré hvala, da so se s privatnim moledovanjem in v odborih, z govori (glej Tomanov govor) in z glasovanjem na vso moč upirali povikšanju davkov in da so gotovo največ pripomogli, da se bo pri 51 milijonih državne primanjkave le par krajcarjev več davka na zemljo naložilo. — O prošnji isterskih občin, da bi se pri uredbi isterskih gimnazij tudi na slovanski jezik obzir jemal, je 20. dne t. m. poročal dr. Pajer v imenu peticijskega odbora tako-le: Prošnjiki dokazujejo, da v Istri tudi Slaveni prebivajo, zato naj se po §. 19. osnovne drž. postave pri prenarejanji isterskih gimnazij tudi na njihov materni jezik pristojno gleda. — Ker se ta zahteva popolnoma vjema z določbami omenjene osnovne postave, in ker se pri prenaredbi gimnazij pristojno izraženim željam posameznih narodov ima brez vsacega ugovora zadostovati, tedaj stavi peticijski odbor ta-le nasvet: Visoka zbornica naj sprejete prošnje izročí ministerstvu za nauk in bogočastje, da se na-nje ozira. — Ta predlog je zbornica sprejela. Radovedni smo zdaj: ali bo §. 19. kaj več kakor — črka na papirji?

Česko. Iz Prage. — Presvitli cesar je v nedeljo zjutraj ob $^1/_2$6 prišel v Prago spremljan od nadvojvoda Albrechta, predsednika ministerstva in še druge gospôde, sprejet z živahnimi slava-klici. Na novem mostu, ki se je danes slovesno blagoslovil, in ki se imenuje po imenu cesarjevem, kakor ulica, ki pelje na ta most, po imenu cesaričinem, je Njih Veličanstvo nagovoril župan dr. Klaudy v českem jeziku in na posled dodal tudi nemški govor. Tudi cesar je je prav prijazno odgovoril najpred v českem in potem nemškem jeziku, končavši s tem, naj Bog blagoslovi mesto in celo deželo česko. Ali so se nektera narodna društva odtegnila tej slovesnosti ali ne se iz dopisov v prvem hipu narejenih, ne da soditi za gotovo; to pa je gotovo, da k slovesnemu obedu sta bila povabljena tudi Palacky in Rieger. Današnji telegrami so prinesli pomenljivo novico, da je bil državni kancelar Beust včeraj v Prago poklican.

Ogerska. Iz Pešta. Princu Napoleonu so Magjari čuda zeló čestitali.

Srbija. Kakor se sliši, je skor gotovo, da narodna skupščina, ki se snide 5. julija, izvoli 14 let starega Milana Obrenovića za svojega kneza. Prišel je iz Pariza že na Dunaj. Čedalje več zapirajo ljudí, ki so sumljivi deleštva pri umoru knezovem. Preiskave pa še niso tako dognane, da bi se že vedelo za prave početnike tega hudodelstva.

Telegram iz Dunaja 23. junija. Ravnokar je tudi zbornica gospôska sprejela postavo zarad železnice gorenske.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.